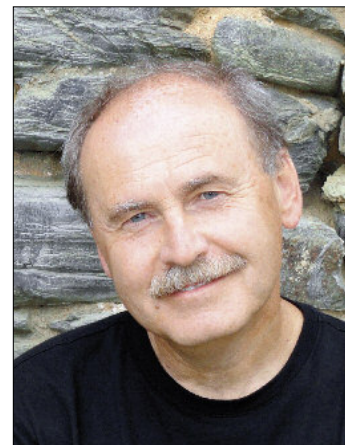

DVACET LET ČASOPISU PRŮZKUMY PAMÁTEK

PHDR. VLADISLAV RAZÍM
vedoucí redaktor

Skoro se nechce uvěřit, že uběhla již celá dvě desetiletí od doby, kdy se na půdě tehdejšího Památkového ústavu středních Čech v Praze zrodila a vzápětí naplnila myšlenka založit časopis Průzkumy památek. V atmosféře a podmínkách 1. poloviny 90. let 20. století se podařil čin, který není ani po tak dlouhé době žádnou samozřejmostí. Pokládáme-li za případné vzpomenout toto výročí, pak zejména právě proto, abychom připomněli důvody a souvislosti vzniku periodika, jež jsou stále velmi aktuální.

Po politickém převratu v roce 1989 vstoupil obor památkové péče do zcela nové etapy svého vývoje. Uvolnila se pouta totalitního režimu, která svírala i oblast ochrany kulturního dědictví, a všechny organizace státní památkové péče přešly pod jediného zřizovatele – Ministerstvo kultury ČR (zároveň se oddělila ochrana přírody a stala se součástí nově ustaveného rezortu životního prostředí). Mnohem více než předtím se nyní mohla prokázat a projevit erudice odborných pracovníků, stejně jako rozhled, vize a schopnosti řízení oboru, otevřely se možnosti rekonstruovat vnitřní strukturu památkových organizací do podoby, jež by co nejlépe odpovídala jejich poslání.

Nutnost změny byla pocíťována nejen v oblasti správy a prezentace památkových objektů, ale také v odborné části organizací, kterou veřejnost vnímá především díky tomu, že podle § 14 památkového zákona vydává tzv. odborná vyjádření v souvislosti se záměrem zásahu do podstaty památky nebo památkově chráněného území. Před rokem 1989 se příliš nedbalo na zásadní skutečnost, že kvalita a věrohodnost každé odborné organizace nevychází automaticky z jejího statutu a z akademických titulů jejich zaměstnanců, ale z průkazných výsledků soustavné a systematické, programové vědecko-výzkumné práce. Podstatná část této práce byla navíc „dodavatelsky“ prováděna jinými organizacemi. V oblasti nemovitých památek to byl zejména Státní ústav pro rekonstrukce památkových měst a objektů (SÚRPMO), který se však po roce 1989 začal rozpadat a jeho místo postupně zaujímaly především soukromé subjekty. Proto vznikla životně důležitá potřeba, aby samotné státní organizace památkové péče převzaly v co největší šíři výzkumnou, průzkumnou a dokumentační činnost, z níž by vydávání odborných vyjádření mělo vycházet, z níž by se odvozovala věcná i morální legitimita těchto vyjádření.

Na tomto místě se nelze zabývat odpovědí na otázku, jakých výsledků tato transformace oboru skutečně dosáhla. Připomněli jsme ji zde jen proto, že vznik časopisu Průzkumy památek byl logickou a nedílnou součástí tohoto procesu na počátku 90. let minulého století. Kromě toho však výraznou roli sehrála také potřeba samotných odborníků působících v průzkumu a dokumentaci získat konečně adekvátní periodikum pro vlastní publikační činnost, neboť podoba periodik dosavadních nesplňovala kritéria obvyklá ve vyspělých evropských zemích. Je třeba zdůraznit, že naším cílem bylo od počátku nejen poskytnout možnost kvalitně publikovat výsledky zkoumání památek, ale také podnítit co největší množství potenciálních autorů k tomu, aby zveřejňovali své poznatky.

Jak jsem již naznačil, je třeba i po létech ocenit samu skutečnost, že časopis mohl vzniknout. Průzkumy památek rychle zaplnily citelnou mezeru v publikační základně oboru a brzy si získaly příznivce doma i v zahraničí. Jejich základní a stále nedílná role spočívá v tom, že jsou jediným celostátním periodikem, jehož náplní je prezentovat původní výsledky výzkumů, průzkumů a dokumentace památek, a to jak v oblasti institucionální památkové péče, tak také mimo ni. Na tomto místě je třeba zdůraznit rozdíl Průzkumů památek opro-

ti Zprávám památkové péče, jež jsou tradičně vnímány jako ústřední periodikum oboru. Zprávy památkové péče se zaměřují spíše na kratší, aktuální sdělení z celého spektra památkové péče, tedy i témata z památkářské praxe, kdežto Průzkumy zahrnují jen výsledky „poznávací“ a dokumentační činnosti, ale v celé druhové skladbě, tedy také rozsáhlé studie s velkým počtem obrazových příloh. Zprávy památkové péče a Průzkumy památek se tak vhodným způsobem doplňují, lze je vnímat jako pomyslný celek.

Právě možnost a potřeba publikovat také rozsáhlé studie s četnými přílohami adekvátní kvality se staly dalším zásadním důvodem vzniku časopisu a volby jeho grafiky a technických vlastností (formát, gramáž papíru, obrazové přílohy zalámané v textu, barevné přílohy, snaha neomezovat počet příloh atp.). Rovněž tím se obor památkové péče mohl postavit po bok příbuzným oborům, které se zabývají výzkumy, průzkumy a dokumentací, ale jsou součástí Akademie věd ČR. Do té doby – jak jsme již naznačili – nebylo takřka možno publikovat výsledky větších průzkumných akcí, jejichž efekt a věrohodnost lze zajistit jen dostatečně obsáhlými popisy, rozborů a dokumentací podrobně komentovaných nálezových situací, k nimž samozřejmě patří množství kvalitně vytištěných a dostatečně velkých fotografií, plánů a dalších grafických příloh.

Již od počátku měla redakční rada snahu získávat nejen příspěvky vypracované na základě nedávno realizovaných průzkumů, ale také příspěvky, jež by stejným způsobem zhodnotily zejména stavebněhistorické průzkumy (dále jen SHP) staršího data, které by jinak zůstaly bez dalšího využití v archivech. Přitom mnohé tyto elaboráty obsahují velké množství informací nejen o stavbě samotné, ale také o jejích dějinách, které v takové podrobnosti nebyly při žádné jiné příležitosti zpracovány. Jde o jeden z nejvýznamnějších příkladů stále nedoceneného přesahu vědecko-výzkumné činnosti památkových organizací přes jejich vlastní, praktické potřeby. Ze stejného důvodu jsou také na stránkách Průzkumů zveřejňovány seznamy SHP v archivech jednotlivých pracovišť NPÚ. Kromě průzkumů zaměřených na nemovité památky jsou Průzkumy památek samozřejmě k dispozici také badatelům v oblasti movitých památek, při pohledu do obsahu jednotlivých čísel časopisu je však zjevné, že těchto příspěvků přichází do redakce znatelně menší množství, což je jistě škoda (litovat lze zejména nevelkého počtu příspěvků z výzkumu památkových objektů ve správě NPÚ). Rubrika materiálu slouží zveřejňování spíše kratších, dílčích sdělení o aktuálních výsledcích bádání, jejichž prodiskutování a využití pro řešení analogických problémů je velmi účelné. Průzkumy památek tedy slouží jak pro prezentaci výsledků SHP, tak také mnoha operativních průzkumů a dokumentace (OPD), jejichž metodiky rovněž vyšly na půdě NPÚ. Vedle recenzí, jejichž rubriku se stále nedaří naplňovat v potřebném rozsahu, má značný přínos pravidelně zveřejňovaná bibliografie zkoumání památek, vždy již za minulý rok.

Předešlé věty názorně dokumentují statistické údaje, jež lze získat ze strukturovaného bibliografického přehledu, který poskytujeme čtenářům na konci tohoto svazku. I když je dvacet let z určitého pohledu dlouhá doba a čísla nejsou to hlavní, nelze na něj neupozornit. Přehled nás informuje, že v letech 1994–2013 poskytly Průzkumy památek prostor pro 240 studií a 214 materiálů, stejně jako pro množství zpráv, diskusních a metodických příspěvků, seznamů literatury a SHP uložených v různých archivech. Z drobnějších rubrik je třeba připomenout ještě úvodník v každém ze sešitů, který poskytuje prostor osobnostem oboru vyjádřit se k aktuálním problémům zkoumání památek. Statistika postihuje také některé vývojové trendy časopisu, například nárůst objemu jednotlivých čísel, který má více důvodů. K nim patří skutečnost, že Průzkumy památek byly přijaty do Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR, čímž se jejich význam pro obor a zájem autorů ještě posílil. Velmi užitečný je konečně také autorský, tematický a místní rejstřík (www.pruzkumypamatek.cz).

Příprava a vydávání odborných periodik a dalších publikací je velmi pracná, zodpovědná a také nevděčná činnost, kterou nelze dělat bez nadšení a osobní motivace. Kromě „lidského“ potenciálu však vyžaduje také finanční prostředky, jejichž potřebné množství se vzhledem ke stoupajícím nárokům stále mírně zvyšuje (přibývají výzkumné metody a jejich výstupy, samozřejmostí jsou dnes barevné fotografie atd.). I když se tyto publikace samozřejmě také prodávají, nelze na ně primárně pohlížet jako na zdroj zisku, z čistě ekonomického hlediska vždy byly, jsou a budou „prodělečné“. Výdělkem zde nemají být peníze, ale záchrana vědeckých informací pro řadu oborů a další rozvoj kvalifikované památkové péče. Kvalitní oborové periodikum bývá prostředkem interdisciplinární komunikace a mezinárodní spolupráce, pevným bodem seriózní tváře odborné či vědecko-výzkumné organizace doma i v zahraničí, součástí studijní základny studentů a pedagogů příslušných vysokoškolských oborů i platformou metodického rozvoje. Víme, že Průzkumy památek nepatří jen do světa odborníků, ale s velkou pozorností je sleduje také mnoho laických zájemců, v kterých se tak upevňuje a rozšiřuje kladný vztah k památkové péči, jež jinak není u široké veřejnosti právě oblíbená.

Věřím, že vědomí důležitosti publikační činnosti bude v NPÚ i nadále dost silné na to, aby Průzkumy památek prosperovaly alespoň tak, jako dosud. Dvě desetiletí práce jsou také závazkem do budoucna, závazkem vůči čtenářům, autorům, oboru památkové péče i vůči těm, kteří pro časopis pracovali a pracují, kteří si jej váží. Všem bych chtěl na tomto místě srdečně poděkovat.

